

Lise Öğrencilerinde Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları*

Predictors of Career Maturity among High School Students

Özlem ULAŞ**, İbrahim YILDIRIM***

ÖZ: Bu çalışmada, aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan destek değişkenlerinin ve bazı demografik niteliklerin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordayıp yordamadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamına, toplam 483 lise öğrencisi alınmıştır. Veri toplama araçları olarak, “Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ)”, “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)” ve araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler aşamalı regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Buna ek olarak, kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi arasındaki farkların manidar olup olmadığı t-testi ile kontrol edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, aile desteği, cinsiyet, öğretmen desteği ve arkadaş desteği değişkenleri mesleki olgunluğu manidar olarak yordamakta; sınıf düzeyi ve okul türü değişkenleri ise yordamamaktadır. Buna ek olarak kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bulgular literatür ışığında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: mesleki olgunluk, sosyal destek, lise öğrencileri.

ABSTRACT: In this research, it is aimed to find out to whether family, peer and teacher support variables and demographic properties predict the high school students' career maturity levels. The sample of the study included totally 483 high school students. The data was collected by “Career Maturity Inventory”, “Perceived Social Support Scale-R” and “Personal Information Questionnaire” developed by researchers. Predictors of high school students' career maturity levels were analyzed by Stepwise Regression technique. T-test was done to find out if there are any significant differences between career maturity level of girls and boys. Findings of this research were family support, gender, teacher and peer support predicted career maturity of high school students significantly. School type and grade level did not predict high school students' career maturity levels significantly. Furthermore, girls' career maturity levels are higher than boys'. The findings were discussed and suggestions were made.

Keywords: career maturity, social support, high school students.

1. GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarının belirli dönemlerinde önemli kararlar vermek ve seçimler yapmak durumunda kalırlar. Bireylerin yaşamları boyunca verdikleri bu önemli kararlardan biri de meslek seçimidir. Bunun en önemli nedenlerinden biri meslek seçiminin bireylerin yaşam tarzlarını belirlemesidir (Kuzgun, 2004). Bu bağlamda bireyin seçmiş olduğu meslek, sosyal ve ekonomik çevresinin şekillenmesi, çalışma ortamı gibi birçok konuda belirleyici bir rol oynamaktadır (Alparslan ve Kılıçgil, 2005; Çelikkaleli, 2004; Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005). Dolayısıyla meslek seçimi, bireyin yaşamındaki önemli aşamalarında başarılı ve mutlu olmasını ve böylece kendisini gerçekleştirmesini etkileyecek olgulardan biri niteliğindedir (Kepeçoğlu, 1990). Bununla birlikte bir meslekte karar kılmanın toplumsal açıdan da önemli olduğu söylenebilir. Özellikle de işsizlik oranları incelendiğinde, Türkiye’de 15–26 yaşları arasında bulunan gençlerin yaklaşık üç milyonunun işsiz olduğu görülmektedir (TUİK, 2011). Bu anlamda bireylerin kendilerine uygun “meslek” seçmeleri toplumsal açıdan insan gücünün planlanmasında bireysel açıdan da bireyin bazı ihtiyaçlarının doyurulmasında önemlidir (Öncü, 1995).

* 2011 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde savunulan aynı adlı yüksek lisans tezinin özetidir.

** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: ozlem_ulas@hacettepe.edu.tr

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara-Türkiye, e-posta: iyil@hacettepe.edu.tr

Meslek, bireyin toplum içinde bir yer edinmesinde, ekonomik özgürlük ve statü kazanmasında daha da önemlisi hayatını anlamlı kılmasında etkili bir faaliyettir. Bireyin kendisine uygun bir meslek seçmesi, bireye, sürekli hoşlanacağı bir iş sahibi olma, yaşamında başarılı olma, uyumlu ilişkilerde bulunacağı arkadaşları seçme, içinde yaşamayı istediği çevre ve iş yerini, ailesinin kazancını ve geçim biçimini belirleme olanağı verir (Bakırcıoğlu, 2005). Meslek seçim sürecinde olan bireyin, sağlıklı ve isabetli bir mesleki karar verebilmesi için kendisi ve seçeceği meslek hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olması ve kendi özellikleri ile mesleğin gerektirdiği özellikleri bilmesi gerekmektedir. Bunun için özellikle lise yıllarına rastlayan meslek gelişiminin Super'a (1957) göre, deneme basamağındaki gençlerin, kendileri ve seçmeyi düşündükleri meslekler hakkında inceleme ve araştırma yapmaları zorunludur. Buradan hareketle lise öğrencilerinin bu meslekler hakkında araştırma ve inceleme yapmaları ve gelişim görevleri ile baş etmeleri, onların mesleki anlamda ne derece olgun olduklarının da göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olan bireyler, mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlayarak kendilerine uygun meslek seçimi yapabilmektedirler (Kuzgun, 2004). Diğer bir deyişle, mesleki gelişim sürecinde özellikle de sağlıklı ve isabetli mesleki karar verebilmede mesleki olgunluğun önemli bir değişken olduğu bilinmektedir. Bu anlamda mesleki gelişim ve gelişim görevleri dolayısıyla da mesleki olgunluk, meslek seçim süreci ile ilgili bir değişkendir (Gribbons ve Lohnes, 1969; Hinkelman, 1998; Kuzgun, 2004; Super ve ark., 1957; Super ve Hall, 1970; Yeşilyaprak, 2010). Lisede öğrenim gören bireylerin, ileride girmeyi düşündükleri ve tercih etmek istedikleri yüksek öğretim programlarını belirlemek, tercih edecekleri meslekler hakkında bilgi toplamak, tercih edilen meslekler hakkında plan yapmak, yaptığı tercihle tutarlık göstermek gibi "deneme" basamağında kendilerinden beklenen davranışları yerine getirmeleri dolayısıyla da mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeleri beklenir (Super ve ark., 1963; Usluer, 2005). Bunun için 14-18 yaş aralığındaki gençler, bir meslek seçimine doğru ilerlerken yerine getirmeleri beklenen mesleki gelişim görevleri ile baş etmek durumundadırlar. Bu anlamda kendilerine uygun ve isabetli bir meslek seçimi yapabilmeleri ve dolayısıyla mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olabilmesi bireylerin mesleki seçimini etkileyen etmenlerin bilinmesi ile mümkün olabilir.

Kuzgun (2004) ve Hamamcı (2005), meslek seçimini etkileyen faktörleri psikolojik ve sosyal faktörler olmak üzere iki grupta ele almışlardır. Psikolojik faktörleri, yetenek, ilgi, değer, yetkinlik beklentisi, psikolojik gereksinimler; sosyal faktörleri ise, sosyoekonomik düzey, başarı güdüsü, aile ilişkileri ve cinsiyet olarak açıklamıştır. Korkut-Owen (2008) ise meslek seçimini etkileyen etmenleri bireysel özellikler (ilgi, yetenek, kişilik özellikleri vb.), sosyal özellikler (ailenin özellikleri, sosyal yapı, medya vb.), politik, ekonomik, yasal ve sisteme ilişkin özellikler (ülkenin yönetim biçimi, ekonomik yapısı, yasalar vb.) ve şans (sağlık koşulları, doğal olaylar vb.) olmak üzere dört grupta toplamıştır. Aynı şekilde Savickas (1991) da, meslek seçiminin, sadece bireyin yetenek ve ilgilerini içermediğini, aynı zamanda bireyin değer ve inanç sisteminden de etkilendiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, aile, kültür ve çevre birlikte kariyer amaçlarına, inançlarına, değerlerine ve kişinin kendisiyle ilgili yargılarına katkıda bulunmaktadır.

Bireyin mesleki seçimini dolayısıyla da mesleki olgunluk düzeyini etkileyen faktörler incelendiğinde, çoğu kuramcının anne-baba tutumu, aileye bağlılık, anne-baba eğitim düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, aile, arkadaş ve öğretmen desteği gibi sosyal faktörlere değindiği dikkat çekmektedir (Flouri ve Buchanan, 2002; Keller, 2004; King, 1989; Mclaughlin, 2003; Patton ve Creed, 2002; Post-Kammer, 1987; Sekmenli, 2000). Bu anlamda sosyal faktörlerden biri olan aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan desteğin, bir başka ifade ile bireyin sevildiği, değer verildiği, önemsendiği, saygı gördüğü ve iletişim de bulunduğu aile, arkadaş ve öğretmen kaynaklarından oluşan bir grubun parçası olduğunu hissetmesi bireylerin mesleki açıdan daha olgun kararlar almalarında etkilidir (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010; Gallo,

2009; Keller, 2004; Köküsoy, 2008; Poll, 2003; Sürücü, 2005; Yıldırım, 2010). Bir başka ifade ile aile, arkadaşlar ve öğretmenler kişilikleri, bilgileri, ergene yakınlıkları ve en önemlisi de ergene sundukları bilgisel, araçsal (maddi), duygusal ve değerlendirmeye dayalı destek ile öğrenciler için mesleki karar verme sürecinde önemli ve etkili bireylerdir.

Bu doğrultuda, öğrencilerin ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları desteğin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmada ve bu amaca yönelik psiko-eğitim programları hazırlamada, hangi değişkenin daha önemli olduğunun ve bu değişkenlerin önem sırasının belirlenmesinin gerektiği görülmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmalar ve eğitim alanındaki uygulamalara dayanarak, lise öğrencilerinin aileden, öğretmenden ve arkadaştan algıladıkları destek düzeylerinin, mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisinin belirlenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda da aile, arkadaş ve öğretmenlere, özellikle de psikolojik danışmanlara yönelik olarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında neler yapılabileceğinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu anlamda bireylerin mesleki olgunluk düzeylerinin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları destekleri ile demografik nitelikleri (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü) açısından incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin, aileden, arkadaştan ve öğretmenden algıladıkları desteğin ve demografik niteliklerinin onların mesleki olgunluk düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemektir.

Bu amaç kapsamında çalışmada “aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan destek ile sosyo-demografik bazı değişkenler, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini manidar olarak yordamakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu temel soru çerçevesine bağlı olarak ise “aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan destek ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü değişkenleri lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini manidar olarak yordamakta mıdır?”, “Yordayıcı değişkenlerin birlikte lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordama gücü nedir?”, “Yordayıcı değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordamadaki önem sırası nedir?”, “Cinsiyete göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri manidar olarak farklı mıdır?” sorularına yanıt aranmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Araştırma kapsamına, 2010–2011 öğretim yılı güz döneminde, seçkisiz olarak, Ankara merkezinde bulunan ikisi meslek lisesi ve ikisi Anadolu lisesi olmak üzere toplam dört orta öğretim okulunda öğrenim görmekte olan 483 öğrenci alınmıştır. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin oranı %37 iken, erkek öğrencilerin oranı yaklaşık %63'dür. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %54'ü meslek liselerinde, %46'sı ise Anadolu liselerinde öğrenim görmektedir. Bununla birlikte, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %52'si 9.-10. sınıf öğrencisi iken, %48'i 11.-12. sınıf öğrencisidir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ), Algılanan Sosyal Destek Ölçeği-R (ASDÖ-R) ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu (KBF) kullanılmıştır.

2.2.1. Mesleki olgunluk ölçeği (MOÖ)

Araştırmada lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından yapılan Mesleki Olgunluk Ölçeği

(MOÖ) kullanılmıştır. MOÖ, Super'in benlik kavramı kuramına dayanılarak geliştirilmiştir. MOÖ, beşli derecelmeli Likert tipi (bana hiç uygun değil=1, bana pek uygun değil=2, bana biraz uygun=3, bana uygun=4 ve bana çok uygun=5) ve 40 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınan yüksek puan mesleki olgunluk düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puan ise mesleki olgunluk düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

Mesleki Olgunluk Ölçeği'nin güvenilirliği iki yöntemle hesaplanmıştır. Yapılan güvenilirlik çalışmaları aşağıda verilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005):

MOÖ'nin iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir. MOÖ'nin iç tutarlılık düzeyini belirlemek için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

MOÖ'nin güvenilirlik katsayısı incelenmiştir. MOÖ'nin kararlı bir ölçme aracı olup olmadığı "Testin tekrarı yöntemi" ile belirlenmiş ve güvenilirlik kat sayısı .82 bulunmuştur.

Elde edilen güvenilirlik katsayıları, MOÖ'nin ölçmek istediği değişkeni ölçmede oldukça kararlı olduğunu göstermektedir. Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler kullanılarak MOÖ'nin güvenilirliği kontrol edilmiş ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .84 bulunmuştur. Bu ölçeğin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilmesi kanısına varılmıştır.

Mesleki Olgunluk Ölçeği'nin geçerlik çalışması ise üç şekilde yapılmıştır. Yapılan geçerlik çalışmaları aşağıda verilmiştir:

Akademik yetenek düzeyi ile mesleki olgunluk düzeyinin birbirleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu düşüncesine dayanılarak, öğrencilerin MOÖ'nden aldıkları puanların akademik yetenek ile ilişkisine bakılmıştır. Akademik yetenek düzeyi yüksek olan öğrencilerin matematik kolunu seçme olasılıklarının daha yüksek olacağı düşünüldüğü için matematik ve edebiyat kolu öğrencilerinin MOÖ'nden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Bunun yanı sıra aynı öğrencilerin ÖSS'den aldıkları puanlar ile MOÖ'nden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Bu iki ilişkiye bakılarak Mesleki Olgunluk Ölçeği'nin akademik yeteneği ve buna bağlı olarak mesleki olgunluk düzeyi farklı olan iki grubu birbirinden ayırt edebildiği sonucuna varılmıştır.

Öğrenim görülen sınıf düzeyinin mesleki olgunluk ölçeğinden alınan puanlara etkisi incelenmiştir. Lise öğrencilerinin sınıf düzeyi yükseldikçe mesleki olgunluk ölçeğinden alınan puanlarının da yükseldiği, ancak ders, alan veya meslek seçme deneyimi geçirmenin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki olgunluk ölçeğinin sosyal beğenirlik ölçeği ile ilişkisi belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, mesleki olgunluk ölçeğinin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenmediğini ortaya çıkarmıştır.

Buradan da anlaşılacağı gibi mesleki olgunluk ölçeği bilimsel araştırma amacıyla kullanılacak geçerliğe sahip bir ölçme aracıdır (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

2.2.2. Algılanan sosyal destek ölçeği revizyonu (ASDÖ-R)

Araştırmada lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden algıladıkları destek düzeyini ölçmek amacıyla Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen ve 2004 yılında revizyonu yapılan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılmıştır. Ölçek, toplam 50 maddeden oluşmaktadır. Aile desteği alt ölçeğinde 20, arkadaş desteği alt ölçeğinde 13, öğretmen desteği alt ölçeğinde 17 madde bulunmaktadır. Ölçek üçlü derecelendirmeli (bana uygun=3, bana kısmen uygun=2, bana uygun değil=1) olup bireyler maddelerin karşısındaki uygun seçeneğin altındaki parantezin içine "X" işareti koyarak tepkide bulunmaktadır. Tersine çevrilmiş maddeler tersinden puanlanmaktadır. Ölçeklerin puan aralıkları şöyledir: aile desteği; 20-60, arkadaş desteği; 13-39, öğretmen desteği; 17-51, toplam ASDÖ-R; 50-150. Ölçekten alınan yüksek puan, bireyin daha fazla sosyal destek algıladığı anlamına gelmektedir.

ASDÖ-R'nin ve alt ölçeklerin güvenilirliği için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ve test tekrar test güvenilirliği (r_{xx}) incelenmiştir. ASDÖ-R'nin tümü için Cronbach Alpha= .93, r_{xx} =.91; aile desteği alt ölçeği için Cronbach Alpha= .94, r_{xx} =.89; arkadaş desteği alt ölçeği için Cronbach Alpha= .91, r_{xx} =.85; öğretmen desteği alt ölçeği için Cronbach Alpha= .93, r_{xx} =.86 bulunmuştur. Elde edilen güvenilirlik kat sayıları ASDÖ-R ve alt ölçeklerinin, öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilceğini göstermektedir (Yıldırım, 2004). Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler kullanılarak ASDÖ-R'nin güvenilirliği kontrol edilmiş ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .93 bulunmuştur. Bu ölçeğin, lise öğrencilerinin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algıladıkları sosyal desteği ölçmek amacıyla güvenle kullanılabilceği kanısına varılmıştır.

ASDÖ-R'nin geçerlilik çalışması iki şekilde yapılmıştır. İlk olarak, faktör analizi ile aile, arkadaş ve öğretmen desteği alt ölçeklerinin yapı geçerliği incelenmiş, her alt ölçeğin faktör yapısı belirlenmiştir. İkinci olarak; benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) ile Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) kullanılmıştır. ASDÖ-R ve alt ölçekleri ile BDÖ ve GSÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır (Yıldırım, 2004).

ASDÖ'den elde edilen geçerlik ve güvenilirlik katsayıları, ölçeğin, lise öğrencilerinin aileden, arkadaştan ve öğretmenden algıladığı desteği güvenle ölçebileceğini göstermektedir (Yıldırım, 2004).

2.2.3. Kişisel bilgi formu:

Öğrencilerin cinsiyetleri, öğrenim gördükleri okul türleri ve sınıf düzeyleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen üç soru içeren "Kişisel Bilgi Formu" (KBF), MOÖ ve ASDÖ-R ile birlikte öğrencilere verilmiştir.

2.3. İşlem Yolu

Veri toplama araçlarını geliştiren araştırmacılar, ilgili araçları kullanabilmek amacıyla gerekli izinler alınmıştır. Veri toplamak amacıyla 2010–2011 öğretim yılı güz döneminde, araştırma kapsamına giren ikisi meslek lisesi ve ikisi Anadolu lisesi olmak üzere toplam dört orta öğretim okuluna gidilerek, ilgili okulların müdür ve bazı ders sorumluları ile görüşülmüş, uygulama için uygun gün ve saatler belirlenmiştir. Uygulama sırasında gerekli açıklamalar yapılmış, katılımcılara ölçekleri doğru bir şekilde yanıtlamaları için yönerge okunarak açıklanmış, isim yazmalarının zorunlu olmadığı, isteyenlere araştırma sonucu hakkında bilgi verilebileceği açıklanarak, cevaplarda samimi olunmasının en doğru sonuca ulaşmayı sağlayacağı yönünde katılımcılar güdülenmiştir. Araştırmacılar tarafından belirtilen iki ölçek ve kişisel bilgi formu birlikte sınıfta öğrencilere uygulanmış ve uygulamalar yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Veriler, SPSS 15.0 ile çözümlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması tamamlandıktan sonra, Kişisel Bilgi Formu ve ölçeklere ait cevap kâğıtlarının genel kontrolleri yapılmış eksik ya da birden fazla seçenek işaretlenmiş olan ve geçersiz bulunan 56 cevap kâğıdı değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarını manidar olarak yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla "aşamalı regresyon" (stepwise regression) analiz yöntemi ve cinsiyete göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında manidar bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi kullanılmıştır. Araştırmada hata payı en fazla 0.05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde, mesleki olgunluğun yordayıcısı olarak ele alınan değişkenlere ilişkin veriler üzerinde yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçları Tablo-1’de verilmiş ve tablo açıklanmıştır.

Tablo-1’de görüleceği gibi, “sınıf düzeyi” ve “okul türü” değişkenleri mesleki olgunluğu manidar düzeyde yordamadığı için, aşamalı regresyon analizi, bu değişkenleri analize almamış; diğer dört değişken aşamalı regresyon analizi sürecinde işlem görmüştür. Gerek standardize edilmiş regresyon katsayıları gerek ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde “aile desteği”, “arkadaş desteği”, “öğretmen desteği” değişkenleri ile mesleki olgunluk arasında pozitif yönde; “cinsiyet” değişkeni ile mesleki olgunluk arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. “Aile desteği”, “cinsiyet”, “arkadaş desteği” ve “öğretmen desteği” değişkenlerinin birlikte lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarına ilişkin toplam varyansın yaklaşık %15 kadarını açıkladığı görülmektedir ($R=0,389$, $R^2=0,151$).

Tablo-1’de görüldüğü gibi her aşamanın sonunda R’nin sıfırdan önemli ölçüde farklı çıktığı gözlenmiştir. Aşamalı regresyon analizinin birinci adımında incelenen “aile desteği” değişkeninin öğrencilerin mesleki olgunluklarını yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı (Beta) 0,278 çıkmıştır. Tek başına “aile desteği” değişkeninin öğrencilerin mesleki olgunluklarının yaklaşık % 8 kadarını ($R=0,278$, $R^2=0,077$) açıkladığı görülmektedir. “Aile desteği” değişkeni ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı olarak bulunmuştur ($r=0,278$).

Aşamalı regresyon analizinin ikinci adımında modele “aile desteği” değişkeninin yanında “cinsiyet” değişkeni girmiştir. “Cinsiyet” değişkeni varyansın açıklanmasına % 3,5’luk bir katkı sağlayarak mesleki olgunluk düzeylerindeki açıklanan varyansı %11,2’ye çıkarmıştır (R^2 değişim= 0,035, $R=0,334$, $R^2=0,112$). Diğer değişkenler sabit kalmak üzere, “aile desteği” değişkeni Beta katsayısı 0,263; “cinsiyet” değişkeni Beta katsayısı -0,187 olarak çıkmıştır. Her iki Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur. “Cinsiyet” değişkeni ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ikili korelasyon negatif yönde ve anlamlı olarak bulunmuştur ($r=-0,207$). “Cinsiyet” değişkeninin “aile desteği” değişkenine ek olarak önemli ölçüde mesleki olgunluğu açıkladığı görülmüştür.

Aşamalı regresyon analizinin üçüncü adımında “aile desteği” ve “cinsiyet” değişkenlerinin yanında modele “öğretmen desteği” değişkeni eklenmiştir. Öğretmen desteği değişkeni toplam varyansın açıklanmasına %2,2’lik bir katkı sağlayarak mesleki olgunluk düzeylerindeki açıklanan varyansı %13,4’e çıkarmıştır (R^2 değişim= 0,022, $R=0,366$, $R^2=0,134$). Diğer değişkenler sabit tutulduğunda, “aile desteği” değişkeni Beta katsayısı 0,183; “cinsiyet” değişkeni Beta katsayısı -0,178; “öğretmen desteği” değişkeni Beta katsayısı 0,17 çıkmıştır. Her üç Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur. “Öğretmen desteği” değişkeni ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur ($r=0,272$).

Aşamalı regresyon analizinin dördüncü aşamasında ise; “aile desteği”, “cinsiyet”, “öğretmen desteği” değişkenlerinin yanında modele son olarak “arkadaş desteği” değişkeni eklenmiştir. “Arkadaş desteği” değişkeni varyansın açıklanmasına %1,7’lik bir katkı sağlayarak açıklanan varyans oranını % 15,1’e yükseltmiştir (R^2 değişim= 0,017, $R=0,389$, $R^2=0,151$). Modeldeki diğer değişkenler sabit tutulduğunda “aile desteği” değişkeni Beta katsayısı 0,161; “cinsiyet” değişkeni Beta katsayısı -0,153; “öğretmen desteği” değişkeni Beta katsayısı 0,152 ve “arkadaş desteği” değişkeni Beta katsayısı 0,139 çıkmıştır. Modeldeki dört Beta katsayısına ilişkin t değerleri manidar bulunmuştur. “Arkadaş desteği” değişkeni ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ikili korelasyon pozitif yönde ve anlamlı olarak bulunmuştur ($r=0,241$).

Aşamalı regresyon analizinin dördüncü aşamasında modele giren değişkenler incelendiğinde “aile desteği” değişkeni Beta katsayısının (0,161) en yüksek; “arkadaş desteği” Beta katsayısının (0,139) ise en düşük olduğu görülmektedir. Modeldeki değişkenlere ilişkin gerek regresyon katsayıları, gerek R^2 ve t değerleri incelendiğinde, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini birinci sırada “aile desteği”, ikinci sırada “cinsiyet”, üçüncü sırada “öğretmen desteği” ve son sırada ise “arkadaş desteği” değişkenlerinin manidar olarak yordadıkları görülmektedir. “Sınıf düzeyi” ve “okul türü” değişkenlerinin ise lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinde manidar düzeyde yordayıcı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo-1: Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları Olarak Aile Desteği, Cinsiyet, Öğretmen Desteği ve Arkadaş Desteği Değişkenlerine İlişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar Beta	T	R	R ²	R ² deki değişim
	B	Std. Hata					
1. (Sabit) Aile desteği	103,194 ,813	6,730 ,128	,278	15,334*** 6,338***	,278 a	,077	,077
2. (Sabit) Aile desteği Cinsiyet	117,662 ,770 -7,432	7,406 ,126 1,717	,263 -,187	15,887*** 6,097*** -4,329***	,334 b	,112	,035
3. (Sabit) Aile desteği Cinsiyet Öğretmen desteği	113,119 ,536 -7,102 ,407	7,434 ,142 1,700 ,116	,183 -,178 ,170	15,215*** 3,786*** -4,178*** 3,504**	,366 c	,134	,022
4. (Sabit) Aile desteği Cinsiyet Öğretmen desteği Arkadaş desteği	98,179 ,471 -6,091 ,366 ,536	8,780 ,142 1,715 ,116 ,171	,161 -,153 ,152 ,139	11,183*** 3,320** -3,551*** 3,159** 3,128**	,389 d	,151	,017

Bağımlı değişken: Mesleki Olgunluk

* $P < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

- a. yordayıcılar (sabit), aile desteği
- b. yordayıcılar (sabit), aile desteği, cinsiyet
- c. yordayıcılar (sabit), aile desteği, cinsiyet, öğretmen desteği
- d. yordayıcılar (sabit), aile desteği, cinsiyet, öğretmen desteği, arkadaş desteği

Araştırmada, “cinsiyete göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri manidar olarak farklı mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bulguya dayanarak, cinsiyete göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri manidar olarak farklı olduğu görülmektedir ($t = -3,551$; $p < 0,001$). Bir başka ifade ile bu araştırmada, kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin ($\bar{x} = 151$, $s = 19$, $n = 170$) erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinden ($\bar{x} = 143$, $s = 18$, $n = 313$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, “aile desteği”, “öğretmen desteği” ve “arkadaş desteği” değişkenleri ile mesleki olgunluk arasında pozitif yönde; “cinsiyet” değişkeni ile mesleki olgunluk arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Aile, öğretmen ve arkadaş desteği ve cinsiyet değişkenleri birlikte mesleki olgunluğun yaklaşık %15’ini yordamaktadır. Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini birinci sırada aile desteği, ikinci sırada cinsiyet, üçüncü sırada öğretmen desteği ve dördüncü sırada arkadaş desteği değişkeninin manidar olarak yordadığı saptanmıştır. Buna karşın okul türü ve sınıf düzeyi değişkenlerinin mesleki olgunluğu manidar düzeyde yordamadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada, “aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan destek ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü değişkenleri lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini manidar olarak yordamakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırma bulguları, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği aile desteği alt boyutu değişkeninin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin birinci sıradaki yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, lise öğrencilerinin kendi ilgi, yetenek, değer, kişilik özellikleri ve sosyo-ekonomik düzeylerine uygun alan ve meslek seçimlerinde aile desteğinin önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgu, yapılan birçok araştırmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir (Poll, 2003; Sürücü, 2005; Köküsoy, 2008; Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010). Bu araştırmaların yanı sıra Yıldırım (2010), ergenin meslek tercihi sürecinde çok sayıda bilgiye ulaşmak zorunda olduğundan dolayı meslek seçme aşamasında, anne baba desteğine büyük ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu anlamda ahlında ailelerin, çocuklarının problem ve duygularını açıkça ifade etmesi, onları ilgi ve yeteneklerini fark etmesi ve çocuklarının meslekler hakkında bilgiye ulaşma ve mesleki problemleri çözmede destekleyici rolleri bulunmaktadır. Hamamcı (1996) da lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, çocukların meslek gelişiminde anne ve babaların bu konuya ilişkin bilgiye ve olumlu tutuma sahip olmalarının etkisinin olduğunu belirtmektedir. Öyleyse, ergenlerin kendi özelliklerine uygun bir şekilde meslek seçebilmelerinde ve mesleki gelişim görevleri ile baş edebilmelerinde, dolayısıyla mesleki açıdan daha olgun kararlar alabilmelerinde, olumlu tutumun benimsendiği bir aile ikliminin ve aile desteğinin önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Bu nedenle başta psikolojik danışmanlar olmak üzere diğer alan çalışanları ve eğitimciler lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin geliştirilmesi amacıyla, öğrencilerin anne babalarına yönelik çocuklarına nasıl destek olabilecekleri konusunda psiko-eğitim programları geliştirip uygulamasına ihtiyaç vardır. Örneğin, üniversite adaylarının anne-babalarından algıladıkları desteği artırmaya yönelik Kaya (2009) tarafından “Sosyal Destek Programı” hazırlanmıştır. Buna benzer, tüm velilere yönelik olarak okul ortamında, çeşitli kurumların bünyesindeki psikolojik danışma birimlerinde ve üniversitelerin psikolojik danışma merkezlerinde psiko-eğitim programlarının hazırlanmasına ihtiyaç vardır. Bununla birlikte ailelere kariyer ile ilgili yanlış inançlar hakkında gerek bireysel psikolojik danışma gerekse grup rehberliği çalışmaları yapılabilir. Özellikle de aile danışmanlığı süreci ile çocuklarının istek ve idealleri üzerinde durularak, ailelerin çocuklarını gerçekçi bir şekilde tanımları sağlanabilir ve aralarındaki iletişim biçimi üzerinde durularak ve anne-babalar ile işbirliği içerisinde bulunarak çocuklarının mesleki gelişiminde etkili kararlar verebilmelerine yardımcı olunarak aileden alınan destek artırılabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, cinsiyet değişkeninin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin ikinci sıradaki yordayıcısı olduğu ve cinsiyet ile mesleki olgunluk düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo-1). Bu nedenle kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini etkileyen etmenlerin neler

olduğu ve sosyal destek sistemleri incelenebilir. Araştırmada cinsiyete ilişkin bulgular ayrıca “cinsiyete göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri manidar olarak farklı mıdır?” alt probleminin altında tartışılmıştır.

Araştırma bulguları, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği öğretmen desteği alt boyutu değişkeninin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin üçüncü sıradaki yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Başka bir deyişle, öğrencilerin öğretmenlerinden algıladıkları destek arttıkça mesleki olgunluk düzeyleri de artmaktadır. Bu bulgu, Poll (2003), Sürücü (2005) ve Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar’ın (2010) araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmanın bulgusu ile beraber söz konusu bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde; öğretmenlerin öğrencilere sağladıkları desteğin, öğrencilerin meslek gelişim sürecinde kendilerine daha uygun kararlar alabilmelerinde önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Bu anlamda Türkiye’deki eğitim sistemi incelendiğinde, öğrencilerin günün yaklaşık üçte birinde okulda olmaları sebebiyle, genellikle zamanlarının çoğunu öğretmenleri ile geçirdikleri görülmektedir. Özellikle de bireylerin, okula başladıkları andan itibaren aileleri dışında otorite olarak yakınlarında gördükleri ilk yetişkinler öğretmenleridir. Bu nedenle öğrencilerin, geleceğiyle ya da kariyeri ile ilgili aldığı kararlarda, deneyimli olarak gördükleri ve ulaşılabilir olan öğretmenlerin övgüsünün, düşünce ve davranışları hakkında geri bildirim ve bilgisel açıdan destek vermesinin mesleki olgunluk düzeyleri açısından önemli olabileceği söylenebilir. Bu nedenle öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırabilmek amacıyla öğretmenlere müşavirlik hizmetlerinin verilmesine ve psiko-eğitim programlarının hazırlanmasına ihtiyaç vardır. Tüm öğretmenlere yönelik olarak öğrencilere meslek seçiminde nasıl destek olabileceklerine ilişkin bazı eğitimlerin verilmesi, öğrencilere ulaşabilmelerinde ve öğrencilerin daha isabetli kararlar alabilmelerinde oldukça etkili olabilir.

Araştırma bulguları, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği arkadaş desteği alt boyutu değişkeninin, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin dördüncü ve son sırada yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Başka bir deyişle, öğrencilerin arkadaşlarından algıladıkları destek arttıkça mesleki olgunluk düzeyleri de artmaktadır. Bu bulgu, ergenlerde mesleki olgunluk düzeyinin artması belki de ergenin bütün yönleri ile gelişmesi açısından akran ilişkilerinin ya da arkadaş desteğinin önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Poll (2003), Sürücü (2005) ve Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar’ın (2010) araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmanın bulgusu ile beraber bütün bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde; arkadaş desteğinin bireylerin mesleki gelişim sürecinde daha olgun kararlar alabilmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Özellikle lise öğrencilerinin içinde buldukları gelişim dönemleri itibarıyla arkadaşlarının görüşlerinden etkilendikleri görülmektedir (Kulaksızoğlu, 1998; Selçuk, 2005). Ergenler, bu dönemde arkadaş ilişkilerine dikkat ederler. Arkadaşlarıyla birlikte olmak, onların beğenisini ve desteğini kazanmak, ergenler için oldukça önemli olabilir. Bu anlamda lise öğrencilerinin mesleki karar verme sürecinde arkadaşlarının desteğine ihtiyaç duymalarının nedeni içinde buldukları dönemin özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle mesleki olgunluk düzeyleri düşük olan öğrencilerin, mesleki olgunluk düzeylerini arttırmak dolayısıyla da mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla onlara ve akran gruplarına yönelik programların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu anlamda okullarda alan çalışanlarının, çocukları hem bir bütün olarak hem de mesleki olgunluk açısından geliştirilmesi amacıyla akran danışmanlığı çalışmaları üzerinde yoğunlaşmasına ihtiyaç vardır. Özellikle de akran danışmanlığı hizmetleri üzerinde yoğunlaşarak öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri geliştirilebilir.

Araştırmada, “yordayıcı değişkenlerin birlikte lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordama gücü nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırma bulgularında, “aile desteği”, “cinsiyet”, “arkadaş desteği” ve “öğretmen desteği” değişkenlerinin birlikte lise öğrencilerinin mesleki olgunluklarına ilişkin toplam varyansın yaklaşık %15 kadarını açıkladığı görülmektedir ($R=0,389$, $R^2=0,151$). Bu anlamda aile desteği, cinsiyet, öğretmen ve arkadaş

desteği değişkenlerinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin %15'ini açıklamış olmaları, %85'lik bir kısmın hala açıklanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini arttıracı etmenlerin araştırılması ve bu etmenlere yönelik düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmada, “yordayıcı değişkenlerin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordamadaki önem sırası nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırma bulguları lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini birinci sırada “aile desteği” değişkeni, ikinci sırada “cinsiyet” değişkeni, üçüncü sırada “öğretmen desteği” değişkeni ve dördüncü ve son olarak da “arkadaş desteği” değişkeni yordadığını göstermektedir. Bu bulgu doğrultusunda, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmada bu araştırma sonuçları ile ele alınan sıra önem kazanmaktadır. Belirtilen önem sırası incelendiğinde, ergenlik döneminde, ergenler arkadaşlarının etkisinde çocukluk döneminden daha fazla kalmaktadırlar. Ancak ergenlerin, akranlarından etkilendiği konular sınırlıdır. Ergenler, önemli gördüğü konularda özellikle de okul, meslek seçimi ve gelecekle ilgili konularda çevresindeki yetişkinlerin fikirlerini hem mesleki donanım açısından hem de daha önceki yaşantılarına bağlı olarak daha önemli bulmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998; Yıldırım, 1997). Bu nedenle lise öğrencileri onlar için oldukça önemli bir konu olan meslek seçimi hakkında bilgi almak ya da bir karara varmak amacıyla fikirlerine ihtiyaç duyduğunu düşündükleri aile ve öğretmen gibi yetişkinlerin desteğini, arkadaşlarının desteğinden daha önemli bulmaktadırlar. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmak amacıyla hazırlanan programlarda, öğrencilere kazandırılmak istenen yeterlik ve yeterlik göstergeleri hazırlanırken, bu araştırmada belirtilen sıranın izlenmesi daha etkili sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Araştırmada, “cinsiyete göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri manidar olarak farklı mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bulguya dayanarak, bu araştırmada, kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin ($\bar{x}=151$, $s=19$, $n=170$) erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinden ($\bar{x}=143$, $s=18$, $n=313$) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, Acısu (2002), Akay (1983), Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Bayındır (1999), Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar (2010), Çoban (2005), Gülbahçe (2007), Keller (2004), King (1989), Oğuz (2008), Özgan (2006), Patton ve Creed (2001), Post-Kammer (1987) Sekmenli (2000), Şahin (2007), Uzer (1987) ve Yazar'ın (1997) kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu buldukları araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Yapılan başka araştırmalarda farklı sonuçlara da rastlanmaktadır. Örneğin, Gribbons ve Lohnes (1969), Kracke (1997), Touma (1997), Powell ve Luzzo (1998), Zeren (1999), Sahranç (2000), Lee (2001), Lee ve Hughey (2001) ve Taşkiran (2008) yaptıkları çalışmalarda, mesleki olgunluk ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır.

Literatürde yer alan birçok araştırmanın ve bu araştırmanın sonuçları incelendiğinde, aynı yaşta kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilerinkinden daha yüksek olmasının nedeni gelişimsel açıdan da kız öğrencilerin erkeklerden daha erken olgunlaşmalarına bağlanabilir. Kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha erken ergenlik dönemine girdiklerinden dolayı fiziksel ve duygusal açıdan erkek öğrencilerden daha olgundurlar (Bilgin, 2011; Selçuk, 2005). Buna paralel olarak kız öğrencilerin mesleki gelişim sürecinde de erkek öğrencilerden daha olgun olmalarının nedeni gelişimsel farklılıklar olabilir. Bununla birlikte kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olmasının dolayısıyla mesleki seçeneklerinin daha belirgin olmasının nedeni mesleklere ilişkin kültürel yargılar ve toplum tarafından belirlenen cinsiyet (gender) rolleri olabilir. Bu nedenle erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmede etkili olabilecek programların hazırlanmasına ve bu programların başta psikolojik danışmanlar olmak üzere diğer alan çalışanları ve eğitimciler tarafından okullarda etkili bir şekilde uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmek amacıyla akran danışmanlığı hizmetlerinden de yararlanılabilir. Bununla

birlikte sınıf rehberlik hizmetlerinde meslek seçimi üzerinde cinsiyet kalıp yargılarının üzerinde durulabilir.

Sonuç olarak, lise öğrencileri, onlar için oldukça önemli bir konu olan meslek seçimi hakkında bilgi almak ya da bir karara varmak hususunda oldukça zorlu bir süreç yaşamaktadırlar. Bu süreçte “aile desteği”, “cinsiyet”, “öğretmen desteği” ve “arkadaş desteği” değişkenlerinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmak amacıyla hazırlanan programlarda, öğrencilere kazandırılmak istenen yeterlik ve yeterlik göstergeleri hazırlanırken, bu çalışmada belirtilen sıranın izlenmesi daha etkili sonuçlara ulaşılmasını sağlama da yararlı olabilir. Buna ek olarak öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini yordayan aile, öğretmen ve akran desteği açısından ilgili kişilere eğitimler verilmesi önem kazanmaktadır. Özellikle de öğrencilerin kendilerini ve meslekleri tanımalarını, meslek inceleme yaşantıları ve çeşitli konferanslar aracılığı ile öğrencileri bilinçlendirmeyi hedefleyerek gerek bireysel ve grupla psikolojik danışma gerekse grup rehberliği yoluyla onların aile, öğretmen ve akranlarına yönelik tanıtıcı çalışmalar yapılması ve işbirliğinin kurulması önem arz etmektedir.

Araştırma, Ankara ili merkez ilçelerinde bulunan Anadolu ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguların diğer gruplara, örneklem grubuna benzediği ölçüde genellenebilir olması bu araştırmanın bir sınırlılığıdır. Bununla birlikte çalışmada mesleki olgunluk ile aile, arkadaş, öğretmenden algılanan destek arasında etkili olabilecek aracı değişkenlerin incelenmemesi araştırmanın bir başka sınırlılığıdır. Araştırmacılara buna ilişkin aracı değişkenleri de incelemeleri önerilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Acısu, S. (2002). Korunma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akay, B. (1983). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akbalık, G. (1991). Ortaokul III. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akbıyık, Y. (1996). Meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alparslan, T. ve Kılıçgil, E. (2005). Ankara üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sosyo-kültürel yapı-meslek seçimi ilişkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 17-26.
- Bakırcıoğlu, R. (2005). İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayındır, A. (1999). *Bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne babalarının tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bilgin, M. (2011). Bedensel ve devinsel gelişim. B. Yeşilyaprak (Ed.). Eğitim Psikolojisi (s. 55-79). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 133-149.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Çelikkaleli, Ö. ve Gündoğdu, M. (2005). Eğitim Fakültesi öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları. İnönü Üniversitesi *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(9), 43-53.
- Çoban, A., E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 39-54.

- Flouri, E. ve Buchanan, A. (2002). The role of work-related skills and career role models in adolescent career maturity. *The Career Development Quarterly*, 51, 36-43.
- Gallo, J. (2009). The role of attachment and social support in vocational maturity. [Available online at: <http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=04-02-2016&Fmt=7&DID=1663066831&RQT=309>]. Retrieved on February 04, 2011.
- Gribbons, W., D. ve Lohnes, P., R. (1969). Eighth-grade vocational maturity in relation to nine-year career patterns. *Journal Of Counseling Psychology*, 16(8), 557-562.
- Gülbağçe, A. (2007). *Mesleki olgunluk düzeyleri farklı olan öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve benlik imgelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Hamamcı, Z. (1996). *Aile rehberliğinin anne babaların meslek gelişimi konusunda bilgi düzeylerine ve çocuklarına yardımcı olmaya yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hamamcı, Z. (2005). *Çocuğunuzun meslek gelişimine nasıl yardımcı olabilirsiniz? Anne baba el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hinkelman, J., M. (1998). The effects of discover on the career maturity and career indecision of rural high school students: a randomized field experiment. [Available online at: <http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=04022016&Fmt=7&DID=732825151&RQT=309>]. Retrieved on April 02, 2011.
- Kaya, M. (2009). *Üniversite adaylarının anne-babalarına uygulanan sosyal destek programının eş desteği ve adayın anne-babadan algıladığı desteğe etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Keller, B., K. (2004). The relationship between parental behaviors and the career maturity and self-efficacy of young adolescents. [Available online at: <http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=04022016&Fmt=7&DID=828405301&RQT=309>]. Retrieved on February 04, 2011
- Kepeçoğlu, M. (1990). *Mesleğe yönelme ve mesleki yönelim envanteri*. Samsun: Sönmez Matbaası.
- King, S. (1989). Sex differences in a causal model of career maturity. *Journal of Counseling & Development*, 68, 208-215.
- Korkut-Owen, F. (2008). *Meslek seçimi, önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler*. R. Özyürek (Ed.). *Kariyer Yolculuğu* (s. 11-46). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Köküsoy, K. (2008). *Endüstri meslek liselerinde bir meslek alanına yönelmiş olan öğrencilerin mesleki olgunluk ve algıladıkları aile desteği düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kracke, B. (1997). Parental behaviors and adolescents' career exploration. *The Career Development Quarterly*, 45, 341-350.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kuzgun, Y. (2004). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lee, K. (2001). A cross-cultural study of the career maturity of korean and united states high school students. *Journal Of Career Development*, 28(1), 43-57.
- Lee, H. & Hughey, K., F. (2001). The relationship of psychological separation and parental attachment to the career maturity of college freshmen from intact families. *Journal of Career Development*, 27(4), 279-293.
- Mclaughlin, S. (2003). The relationship between race, disability, career maturity and self-esteem among high school students. [Available online at: <http://en.scientificcommons.org/35406602>]. Retrieved on April 04, 2011,
- Oğuz, Ö. (2008). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi (Özel Arı Lisesi örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öncü, H. (1995). Meslek seçiminin gereği ve önemi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi Yeni Dönem*, 3, 110-115.
- Özgan, A. (2006). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme olgunluğu ile bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Patton, W. & Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49, 336-351.
- Poll, N., I. (2003). The role of social support in the career decision making of urban adolescents. [Avaliable online at: http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=04-02-2016&FMT=7&DID=765_096381&RQT=309]. Retrieved on February 04, 2011.
- Post-Kammer, P. (1987). Intrinsic and extrinsic work values and career maturity of 9th- and 11th-grade boys and girls. *Journal of Counseling and Development*, 65, 420-423.
- Powell, D., F. & Luzzo, D., A. (1998). Evaluating factors associated with the career maturity of high school students. *The Career Development Quarterly*, 47, 145-158.
- Sahraç, Ü. (2000). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin denetim odaklarına göre bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Savickas, M. L. (1991). The meaning of work and love: career issues and interventions. *Career Development Quarterly*, 39, 315-324.
- Sekmenli, T. (2000). *Lise 1. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Selçuk, Z. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Super, D., E. (1957). *The psychology of careers*. New York: Harper and Row.
- Super, D., E., Crites, J., O., Hummel, R., C., Moser, H., P., Overstreet, P., L. ve Warnath, C., F. (1957). *Vocational development*. New York: Columbia University Press.
- Super, D., E., Starishevsky, R., Matlin, N. ve Jordaan, J., P. (1963). *Career development: self-concept theory*. New York: College Entrance Examination Board.
- Super, D., E. & Hall, D., T. (1970). Career development: exploration and planning. *Annual Reviews Psychology*, 29, 333-372.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, A. (2007). *Milli eğitim bakanlığı ilköğretimde yöneltme yönergesi'nin uygulandığı düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ve ortaöğretim okul tercihleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Taşkıran, A. (2008). *Meslek lisesi öğrencilerinin okul iklimi algıları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Touma, S., G. (1997). Career maturity and high school students: the effects of four variables on the career maturity of high school seniors. [Avaliable online at: http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=04-02016&FMT=7&DID=73651_8461&RQT=309]. Retrieved on February 04, 2011.
- TÜİK (2011). İşgücü istatistikleri. [Avaliable online at: <http://www.tuik.gov.tr/SagMenu/guncel/guncel.xml>]. Retrieved on June 07, 2011.
- Usluer, E. (2005). *Meslek inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uzer, A., S. (1987). *Lise öğrencilerinin yükseköğretim programlarını tercihleri ile kendi yetenek, ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yazar, A. R. (1997). *Genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeğinin revizyonu. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 17(5), 221-236.
- Yıldırım, İ. (2010). *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zeren, Ş. G. (1999). *Yabancı dil ağırlıklı lise, özel lise ve Anadolu lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Extended Abstract

The career maturity is a significant variable in the process of career maturity, especially in order to be able to make a professionally accurate and sound decision. In this respect, the career development and developmental duties, and thus career maturity, are variables related to the process of vocational choice (Kuzgun, 2004; Super and Hall, 1970; Yeşilyaprak, 2010).

When the factors affecting the individual's career choice and consequently the degree of the career maturity are taken into consideration, one sees that most theorists dwell upon the social factors. In this sense, it is seen that the support received from family, peers and teachers, which are among the social factors, has an impact on making the individuals take more mature decisions in terms of career (Bozgeyikli, Doğan and Isiklar, 2010; Gallo, 2009; Keller, 2004; Kokusoy, 2008; Poll, 2003; Surucu, 2005).

One can see that it is essential to determine which variables are more important in increasing the career maturity in relation to perceived support from the student's family, peer and teacher and in preparing psychological education programs for this purpose, and to determine these variables' order of importance. Thus, depending upon the studies carried out and the applications in the educational area, it is thought that the determination of the influence of the support levels the high school students perceived support from family, peer and teacher on the levels of career maturity will contribute to our field of research.

In accordance with this purpose, it is aimed at finding out what can be done within the scope of psychological counseling and guidance services for family, peer and teacher, especially psychological counselors. Accordingly, the purpose of this study is to examine whether the social support and the demographic qualities the high school students' perceived support from family, peer and teacher will predict their levels of career maturity. In this study, the answer has been searched for the question, "do some socio-demographic variables and perceived support from family, peer and teacher properly predict the levels of career maturity of the high school students?" Within the framework of this basic question, in the study, answers have been looked for the following questions:

Do the variables of gender, class level and school type and perceived support from family, peer and teacher properly predict the levels of career maturity of the high school students?

What is the capacity of the predictor variables to predict together the levels of career maturity of the high school students?

What is the order of importance of the predictor variables in predicting the levels of career maturity of the high school students?

Are the levels of career maturity of the high school students significantly different in terms of gender?

In 2010-2011 school year in fall semester, 483 students, who receive education in four secondary schools in total two of which are vocational high schools and the other two Anatolian high schools in the centre of Ankara, are chosen randomly to be included within the context of the study. In this research the data was collected by "Career Maturity Inventory (CMI)", "Perceived Social Support Scale-R (PSSS-R)" and "Personal Information Questionnaire" which was developed by the researcher. After the evidences obtained are evaluated in relation to their validity and reliability, it is surmised that the scales used in the research can be securely used for the high school students.

The data have been analysed with SPSS 15.0. The "stepwise regression" analysis method has been used to determine whether the independent variables dealt with in the study properly predict the career maturity of the high school students. The margin of error has been revealed to be 0.05 at most in the study.

When the findings obtained in this study are examined, it is seen that there are significantly positive relations between "family support", "teacher support" and "peer support" variables and career maturity; and significantly negative relations between "gender" variable and career maturity. Family, teacher and peer support and gender variables together predict approximately %15 of the career maturity. It has been found that firstly family support, secondly gender, thirdly teacher support and fourthly peer support variables significantly predict the levels of career maturity of the high school students. However, it has been determined that the school type and class level variables have not properly predicted the career

maturity. Moreover, it is found that the levels of career maturity of female students are higher than the levels of career maturity of male students.

Similar results have been obtained in some studies that examine the levels of career maturity of the high school students in terms of the supports they have perceived support from family, peer and teacher (Poll, 2003; Surucu, 2005; Kokusoy, 2008; Bozgeyikli, Doğan and Isiklar, 2010). Furthermore, it is encountered with the studies that examine whether the levels of career maturity of the high school students differentiate or not according to gender as well. This finding obtained from this study support the findings of Acısu (2002), Akay (1983), Akbalık (1991), Akbıyık (1996), Bayındır (1999), Bozgeyikli, Dogan and Isiklar (2010), Coban (2005), Gulbahce (2007), Keller (2004), King (1989), Oguz (2008), Ozgan (2006), Patton and Creed (2001), Patton and Creed (2002), Post-Kammer (1987) Sekmenli (2000), Sahin (2007), Uzer (1987) and of Yazar (1997) in relation to the fact that the levels of career maturity of female students are significantly higher than those of male students.

In conclusion, the high school students go through a very difficult period about receiving information in relation to the career choice or making a decision, which is very important for them. In this process, it is understood that “family support”, “gender”, “teacher support” and “peer support” variables significantly predict the levels of career maturity of the high school students. In the programs prepared to increase the levels of career maturity of the students, while the competence and competence indicators which are meant to be given to the students, are prepared, it can be useful to follow the order indicated in this study in order to obtain more efficient results.

Kaynakça Bilgisi

Ulaş, Ö. ve Yıldırım, İ. (2015). Lise Öğrencilerinde Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 30(2), 151-165.

Citation Information

Ulaş, Ö. & Yıldırım, İ. (2015). Lise Öğrencilerinde Mesleki Olgunluğun Yordayıcıları. [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 30(2), 151-165.